

venkovských sídel, na jejich urbanismus a zásahy do původní lidové zástavby; jakým způsobem se konkrétní výrobní odvětví podílela na charakteru vesnických staveb; jaké společné či rozdílné stavební projevy lze pozorovat v jednotlivých regionech.

Zpracovávaná témata byla velice pestrá a po odeznění referátů široce diskutovaná. Část příspěvků byla zaměřena na těžební průmysl a zpracování rud a na odraz této činnosti na osídlení (Jiří Kaláb /NPÚ Olomouc/ – těžba ve Zlatých Horách; Michal Zezula a Josef Večeřa /NPÚ Ostrava/ – Jesenické rudní revíry; Igor Hornišer /Muzeum v Bruntále/ – těžba a zpracování rud v Malé Morávce od středověku; Petra Malá a Michal Vyhliďal /Muzeum Rýmařov/ – Anenská huť ve Staré Vsi, užití struskových tvárnice na stavbu dělnických domků; Martina Magová a Zuzana Štancelová /Krajský pamiatkový úrad Žilina/ – báňská činnost v obcích Nižná a Vyšná Boca). Tomáš Nitra (NPÚ Ostrava) se zabýval stavebně historickým vývojem Karlovy Studánky (referát včetně malé exkurze). Zazněly také referáty dokladující výrobní a řemeslnou činnost v oblastech mimo rudné regiony: jesenickým domem a objekty řemeslné a výrobní činnosti se zabývala Lubica Mezerová (Muzeum v Bruntále), vliv knoflíkářského průmyslu na rozvoj obce Tisá popsal František Ledvinka (NPÚ, SLA Zubrnice), dělnickou kolonii sklářů „Sidonie“ představily Jana Spathová (NPÚ Kroměříž) a Hana Slušítková (KÚ Zlínského kraje), emeritní specialista pro oblast lidové architektury Věra Kovářů upozornila na vliv vinohradnictví na stavební ráz vesnice, možnosti archeologického výzkumu živé vesnice představil David Merta (Archaiia Brno). Dva závěrečné referáty se zabývaly výrobou pro stavební vývoj vesnic velmi důležitou, a to cihlářstvím. Kateřina Sedlická

a Dana Motyčková (Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.) a Alena Dunajová (NPÚ Brno) otevřely téma, které se sice pokládá za obecně známé, ale z hlediska památkové péče je zatím spíše opomíjené; jimi zpracovávaná problematika drobné výroby stavebnin a rolnických cihlen dala námět pro některý z příštích seminářů.

Součástí jednání byla také hojně navštívená celodenní exkurze, kterou pořadatelé každoročně zařazují do programu semináře. Její trasa vedla do širšího okolí Karlovy Studánky obcemi, jejichž historie má rovněž industriální stopu, patrnou jak ve stavbách, tak v celkovém rázu stavebních celků.

Referáty z celostátního semináře budou publikovány elektronicky v příštím roce. Tato forma prezentace má oproti tištěné podobě značnou výhodu v možnosti uplatnění velkého množství obrazové dokumentace, na kterou se – většinou z finančních důvodů – u papírové verze obvykle musí rezignovat. Lze tedy doufat, že také výsledky letošního setkání památkářů přinesou podnětné texty, které si najdou své čtenáře.

Kateřina Sedlická (EÚ AV ČR, v. v. i.)

LÉČENÍ A LÉČITELSTVÍ V LIDOVÉ TRADICI, 24.–25. ZÁŘÍ 2014, ROŽNOV POD RADHOŠTĚM

Mezinárodní komise pro studium v Karpatech (MKKK) – subkomise pro lidové obyčeje, Sekce pro lidové obyčeje Národopisné společnosti, Slovákcké muzeum v Uherském Hradišti a Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm uspořádaly 24. a 25. září 2014 v prostorách valašského muzea pracovní seminář

s názvem *Léčení a léčitelství v lidové tradici*, který bude příští rok pokračovat mezinárodní konferencí a vydáním kolektivní monografie. Dvoulété cykly řešení témat věnovaných různým lidovým obyčejům se ukázaly efektivní a přinesly ojedinělou řadu syntetických prací, představující bohatou pramennou základnu pro badatele i další zájemce o obor. Během posledních dvaceti let byla zpracována a publikována témata: Slavnostní průvody (1993), Světci v lidové tradici (1995), Magie a náboženství (1997), Kult a živly (1999), Obyčejové právo (2001), Zeleň v lidových obyčejích (2003), Zvyky a obyčeje socioprofesionálních skupin (2005), Dary a obdarování (2007), Tělo jako kulturní fenomén (2011) a Zoomorfní tematika v lidové kultuře (2013).

Téma léčitelství a léčení v lidové tradici bylo na semináři vymezeno deseti okruhy: léčebné praktiky a postupy, včetně magických; léčebné prostředky rostlinného, živočišného a minerálního původu; preventivní a ochranné prostředky a symboly; osobnosti léčitelů; nemocní a pacienti; léčení ve folkloru (zařkávání, zaklínání, písňe); lékařské knihy (bylináře, herbáře); epidemie, nemoci a jejich odraz v lidové kultuře; vztah léčitelství k oficiální medicíně; vztah tradiční medicíny k náboženství.

Po úvodních slovech organizátorů semináře zahájila jednání Alexandra Navrátilová příspěvkem *K léčitelství jako projevu koheze lidové zkušenosti a víry, zbožnosti a pověřivosti*. Léčitelství charakterizovala jako vzájemně provázaný komplex víry, pověr, chování, jednání a očekávání jak u nemocných, tak i u léčitelů. Barbora Červenková referovala o *Současném fenoménu léčitelství v České republice*. U dvanácti současných léčitelů, pracujících různými metodami léčení,

zkoumala tři otázky: životní okamžiky, které formovaly jejich rozhodnutí stát se léčiteli, jakým způsobem pracují se svými léčitelskými schopnostmi a jaký mají vztah k víře. Dana Motyčková a Kateřina Sedlická se zaměřily na *Léčitelství a přírodní medicínu nejen na stránkách časopisu Přírodní lékař (1896–1942)*. Tento časopis postihoval jinou rovinu medicíny, kterou by bylo možné nazvat „domácká, domácí medicína“. Rozšiřoval a popularizoval osvědčené a jednoduché rady, pokyny a recepty vycházející z kalendářů, bylinářů, regimentů zdraví, ale i vodoléčbu Kneippa z Wörishofenu a jeho předchůdce Priesnitzze z Grafenbergu. Příspěvek Evy Večerkové *Knihy bylin pro lidi i dobytek pomoci – léčitelské knihy ve sbírkách Etnologického ústavu Moravského zemského muzea* představil dvě rukopisné knihy z 1. poloviny 19. století, zachycující recepty k léčení a další návody na zaklínání.

Úvodní příspěvek odpoledního jednání, *Účinek zaručen. Inzeráty, reklamy zaměřené na léčení a zdraví v Kalendáři paní a dívek českých v letech 1910–1920* od Jany Polákové, představil české periodikum, které vycházelo v letech 1887–1942; reklama se zdravotní a kosmetickou tematikou v něm tvořila asi 30 % a autorka ji velmi podrobně analyzovala. Gabriela Směřičková referovala o *léčiteli Jindřichu Pasekovi (1928–2005)* ze Svatouchu, ke kterému deset let každý měsíc dojížděla. Diagnostikoval pomocí ocelového pera a léčil nilským křížem, někdy přikládal ruce, často léčil i na dálku. Spolupracoval také s lékaři. Referát Marty Kondrové *Kudy teče, tudy léčí* se zaměřil na podomáckou výrobu pálenky, kořalky, slivovice jako léčebného prostředku, který již ve středověku vyráběli mniši v kláštorech (aqua vitae,

spiritus vini). Mnohé doklady jsou uloženy v Muzeu lidových pálenic ve Vlčnově. Příspěvek Jany Raclavské *Černá smrt na Těšínsku – způsoby jejího léčení* vycházel z jazykovědného materiálu a věnoval se terminologickému vymezení moru a jeho dějinám, epidemiím, včetně dobových lékařských knih s léčebnými doporučeními.

Druhý den jednání otevřel etnolingvistický příspěvek Vítězslava Vilímka *Názvy léčivých rostlin používané v geograficky blízkých obcích severního cípu Karpat*, který potvrdil jazykovou a kulturní rozmanitost tohoto regionu. Názvy bylin užívané v terénu rozdělil do skupin podle vlastností, použití, jmen svatých nebo názvů přejatých z cizích jazyků. Botanička Zdenka Rozbrojová představila putovní výstavu *Léčivé rostliny a jejich dvojníci*. Byliny nasbírané v průmyslové oblasti Ostravska mají zejména dětem rozšířit povědomí o bylinách v přírodě, jejich morfologii a odlišnostech a poukázat na nepůvodní rostliny v regionu. Kateřina Baruchová hovořila o výstavě *Lékárny v Ostravě*, která byla rozdělena na tři části: půdu, kde se rostliny sušily, lékárnu, kde se léčivky zpracovávaly, a na interaktivní dílničku. Výstavu doplňovala prezentace o nejstarších lékárnách v Ostravě.

V areálu Mlýnské doliny při předvádění pečení chleba hovořila Vanda Vrlová o *Užití mouky a chleba k léčení*. Poutavě vyprávěla i o svých terénních sběrech na Valašsku.

V posledním bloku jednání referoval Petr Čihal o *Nemocnici v Buchlovicích za Berchtoldů*. V letech 1807–1809 zde Leopold Berchtold léčil na vlastní náklady všechny nemocné bez rozdílu; dochoval se provozní řád, který podrobně popisuje organizaci tohoto nadčasově pojatého zařízení. Příspěvek

Ludmily Tarcalové *Lékařské knihy* byl úvodem ke studiu rukopisných lékařských knih a ve finální podobě bude pojednávat o tomto pramenném materiálu uloženém v soukromí i v archivech bývalého okresu Uherské Hradiště. Příspěvek *Byliny, jejich místo v domě, pěstování, sušení, uložení. Funkce obřadní i léčebná* zaslala Věra Kovářů.

Pracovní setkání naznačilo, jakými tématy se bude v příštím roce zabývat mezinárodní konference a již nyní dalo základ jejímu zdárnému průběhu.

Dana Motyčková (EÚ AV ČR, v. v. i.)

CUA-IUAES: DREAMED/PLANNED CITIES AND EXPERIENCED CITIES

Ve dnech 8.–10. 7. 2014 proběhla nedaleko Lyonu v hornickém městě St. Etienne mezinárodní konference pořádaná Komisí urbánní antropologie Mezinárodní unie antropologických a etnologických věd (CUA-IUAES) s názvem *Dreamed/Planned Cities and Experienced Cities*. Konference se konala v prostorách Univerzity Jeana Monneta a na její organizaci se podíleli místní profesori a studenti oborů humanitních a sociálních věd. Jak sám název konference napovídá, její tematickou páteří byla problematika městského prostoru nahlížená optikou urbánní antropologie a příbuzných oborů. Velikostí, formátem i obsahem se jednalo o komornější formu konferenčního uspořádání, kde bylo umožněno všem posluchačům účastnit se celého programu prezentací a participovat v diskusích spolu s ostatními přednášejícími.

První konferenční den byl rozdělen do dvou panelů, jež se zabíraly tématem změna a nově se vytvářejících praktik uvnitř